

ШЛЯХИ ПЕРЕТВОРЕННЯ ГРОШЕЙ ІЗ ЗАСОБУ ПОГРАБУВАННЯ НАРОДУ В АКТИВНЕ ЗНАРЯДДЯ ДЕРЖАВНОГО БУДІВНИЦТВА

ШВАЙКА Михайло Андрійович - народний депутат Верховної Ради України І скликання, Заслужений діяч науки і техніки України, доктор економічних наук, професор, академік АЕНУ, директор Науково-дослідного інституту економічних та гуманітарних наук, завідувач кафедри міжнародних економічних відносин і міжнародного бізнесу Київського міжнародного університету

У статті розглядаються шляхи виходу України з глибокої кризи. Аналізуються вади банківської системи, яка обслуговує олігархів, а не процес побудови незалежної України. Вказуються шляхи поліпшення кредитування підприємств і громадян. Особлива увага приділяється пониженню плати за кредит з 20% до 1-5% і вишукуванню потрібних для цього коштів

Ключові слова: грошово-кредитна система, банківський процент, валютний курс, збалансованість економіки.

Революція успішно завершилась. Прогнилий, корумпований режим Януковича усунутий від влади. На високих урядових посадах змінюються чиновники, нерідко їх формальним пересаджуванням з одного крісла в інше. Час іде, а довго очікуваних істотних зрушень у нашому житті немає. Про це говорять підсумки діяльності уряду за 100 днів.

Це підтверджують чиновники, яких люди часто запитують, що змінилося в роботі підприємств, у діяльності людей малого і середнього бізнесу, які змушені визнати, що ніяких зрушень тут немає.

Активізуються протести народу проти некваліфікованих дій влади.

Україна в небезпеці. Як тільки українська революція усунула від влади продажних корумпованих урядовців, їх місце намагаються зайняти нові скоробагатки, які, скориставшись вакуумом, намагаються за-

йняти високодоходні посади. Боротьбу за високодоходні посади треба перетворити у боротьбу за контрольовані грошові потоки і нове життя.

Урядові антикризові заходи слід назвати кризовими.

Прийняті Верховною радою під тиском МВФ антикризові заходи включають у себе подорожчання газу для населення, підвищення тарифів на комунальні послуги, замороження суми мінімальної зарплати і прожиткового мінімуму і не передбачають ні одного заходу по розвитку виробництва. Вони взагалі ігнорують гострі проблеми виробництва.

Перші підсумки діяльності нової влади говорять не лише про її бездарність, некомпетентність, немічність, а й про продажність. Це проявилось у задачі Путіну без єдиного вистрілу армією імпотентів Криму разом з озброєнням на мільярди гривень. З 18,8 тисяч воїнів, що перебували в Криму, вірними Україні залишилося лише 4,3 тисячі воїнів. Сьогодні через некомпетентне керівництво антитерористичними операціями воїни Путіна за один раз убивають по 50 наших солдат. Ця немічна влада виявляється нездатною навести в країні елементарний порядок у таких складних воєнних умовах.

Замість того, щоб їхати на Схід і Південь України і не допускати захоплення путінською агентурою державних приміщень і зброї, влада відрядила з Києва до Рівного три автобуси зі співробітниками спецпідроз-

ділу Управління по боротьбі з організованою злочинністю МВД України «Сокил» з завданням убити героя Майдану Олександра Музичка (псевдонім Саша Білий).

Національною катастрофою є невдала спроба будувати економічну політику на мертвих, прогнилих ідеологічних догмах, засуджених усім світом.

Досі не вщухають пристрасті щодо шляхів розвитку України. Багато критиків причиною наших невдач вважає відсутність ефективних програм державного будівництва. Дехто акцентує увагу на відсутності кваліфікованих кадрів.

Помилка полягає в тому, що Україна сліпо йшла шляхом нав'язаних руйнівних реформ, зорієнтованих на ринкову саморегуляцію, що не припускала організаційної ролі держави.

Цим згубним курсом, нав'язаним нам високорозвиненими країнами, що не бажають бачити Україну серед потужних конкурентів, а тільки сировинним додатком, зуміли скористатись у процесі нагромадження первісного власного капіталу олігархи й корупціонери, а також антиукраїнські сили, головним завданням яких є недопущення здобуття Україною справжньої незалежності.

До речі, країни, котрі вимагали від нас цілковитого невтручання держави у внутрішнє економічне життя, регулювання економіки ринковою стихією, реалізації принципів Вашингтонського консенсусу, сьогодні самі переживають важкі часи. Так званий неолібералізм, який проявлявся у фінансово-економічному бумі, викликаному наповненням глобальної економіки дутими вартостями й «дурними» грішми, із тріском провалився.

Домагаючись кредитів МВФ, уряд допустив грубу помилку, погодившись втілювати нав'язану фондом засуджену усім світом шкідливу політику шокової терапії, чим поставив під удар усі обіцйовані глибокі реформи і прогресивні перетворення.

Цією сьогоднішньою шоковою терапією ми доб`ємо економіку України до кінця. Спровокуємо бунти голодних, пограбованих і розорених українців.

Ми не маємо права злегковажити серйозністю відповідальності за долю революції та

реалізацію її завдань, розчарувати маси своєю немічністю і непослідовністю роботи по наведенню в країні ладу.

Найбільша вада влади полягає у відсутності чіткої програми дій і реальної економічної програми, здатної залучити до державного будівництва і активної трудової діяльності мільйони людей, які не знаходять застосування своїм силам і здібностям.

Могли б вже наступити зміни, розпочатись глибокі реформи, у першу чергу економічні, що відкривають дорогу бурхливому розвитку виробництва, творчій праці активних людей. Для цього треба, щоб звільнена людина могла реалізувати себе в праці, у бізнесі, займатись активною підприємницькою діяльністю.

Однак нова/стара влада для цього практично нічого не робить. Захопившись розподілом крісел, нова влада чомусь не поспішає впроваджувати популярні реформи, обмежуючись лише непопулярними, скерованими на пограбування людей за допомогою підвищення цін і тарифів, зменшення доходів громадян, при чому головним чином громадян, а не олігархів. Це співвідношення таке: 1000:0,1 на користь олігархів.

Що дала революція чиновникам? Керівні посади, крісла в органах влади. Що вона дала народу? Здирницькі податки, високі ціни, всеосяжну корупцію.

Замість того, щоб приймати люстраційні та антикорупційні закони, розпочинати реформи в економіці, правоохоронній та судовій системах нові чиновники намагаються, в першу чергу, розчистити барикади на Майдані та розігнати людей із центру Києва, завчасно роззброївши тих патріотів, які за нашу Свободу заплатили надто дорогу ціну – своє життя.

Треба, щоб урядовці регулярно виступали перед народом на Майдані зі звітами про свою роботу.

Помаранчева революція, як відомо, закінчилась безрезультативно тому, що привівши до влади В.Ющенко і Ю.Тимошенко, люди розійшлись, зробивши їх діяльність повністю безконтрольною.

Майдан сьогодні це – єдиний і основний важіль впливу громадян на владу. Майдан мусить стояти і постійно нагадувати владі,

що вона там не для того, щоб ділити посади та грошові потоки, а покликана здійснювати велику місію – глобально і швидко змінити країну, розбудувати міцну українську державу. Адже йдеться про дуже серйозну і відповідальну справу – про розбудову держави, за яку покладали голови кращі сини і дочки України.

Для активізації виробничої діяльності треба зменшити податки, великі проценти за кредит і дати можливість людям заробляти гроші, зупинити девальвацію гривні, припинити продаж валюти на міжбанку за фіктивними імпортними контрактами, розформувати і скоротити всі бюрократичні органи – податкову адміністрацію, прокуратури, суди, міліцію, державну виконавчу службу.

Чому реформи зводять до підвищення цін, податків, процентних ставок за кредит, а не до зняття або хоч істотного зменшення корупції. Чому замість непопулярних заходів не зробити нарешті популярні, на які усі чекають? Та тому, що багато хто з нових урядовців не проти вигод від влади своїх попередників.

Це зовсім не реформи, а радше реакція на згортання джерел доходів. Заклики влади до боротьби з корупцією – банальне окозамилювання.

У народу вже нагромадилось не лише багато запитань, а й претензії до влади, зокрема чому не створюються передумови для розвитку виробництва, формування середнього класу, який, власне, і був головним рушієм Майдану?

На фабриках і заводах вільних робочих місць нема. А сам зайнятись бізнесом, підприємницькою діяльністю середній клас не може, бо недоступні кредити.

Якщо б відкрити дорогу до бізнесу, до активної підприємницької діяльності тим жителям Півдня і Сходу України, які сьогодні перебувають під впливом провокованих Путіним сепаратистів, вони б знайшли творче використання своїх сил у виробництві. Вони марно не витрачали б зусиль на надання російській мові статусу державної і на федеративний устрій регіону.

В урядових заходах про розвиток виробництва взагалі нема мови. У скерованих

урядовцям своїх пропозиціях на 30 аркушах у центр уваги я поставив вимогу про істотне пониження плати за кредит. Відповідні матеріали з трьома моїми книгами, в яких розкривається немафізний варіант побудови і розвитку банківської системи, вручені прем'єр міністру України А.П. Яценюку, Голові Верховної Ради України О.В. Турчинову, голові Нацбанку України С.І. Кубіву та ін. Однак мої пропозиції не справили жодного впливу на урядові рішення. Голова Комітету з питань фінансів і банківської діяльності О.М. Риженков ще 2 квітня 2014 р. надіслав Голові Нацбанку С.І. Кубіву листа, в якому говориться: «Комітет за дорученням Голови Верховної Ради України О.В. Турчинова надсилає Вам пропозиції доктора економічних наук, професора, академіка Академії економічних наук України Швайки М.А. щодо реформування банківської системи України.

Просимо розглянути та про результати проінформувати Комітет, і надати відповідь автору».

Однак керівництво Нацбанку не спішить реформувати грабіжницьку, лихварську банківську систему, яка паралізувала економічне життя, бізнес, підприємництво, діяльність мільйонів людей, оскільки воно само є вершиною цієї системи.

Не без зусиль Нацбанку в пресі з'являються публікації, в яких говориться про банківську революцію, яка наступила у зв'язку зі зміною керівництва Нацбанку, що відкрила шлях для розвитку банківської системи. Особлива увага акцентується на блискучих кроках нового голови Нацбанку (Український тиждень №11 (331), 14-20.03, 2014, с.38-39).

Прикро, що ці самовихваляння банківського керівництва відбуваються в час масових виступів громадян проти доларових кредитів і банкрутства банківських шарак.

Народ часто виступає проти лихварського свавілля банків і пограбування ними обманутих клієнтів.

Почастішали народні виступи проти грабіжницької злочинної банківської системи. Люди взяли доларові позики на житло і раптом вартість гривні удвічі знизилась, а долара – зросла. Через це борг повертати

доводиться у двічі більшу суму. Хто винен? Держава здійснює курс на доларизацію і нехай покриває збитки від зміни курсу валюти. Точніше хай за це головоляпство розраховуються чиновники, які втілюють неефективну валютну політику.

Люди, які виявились нездатними повернути взяті на придбання житла валютні кредити 2.06.2014 перекрили вулицю Грушевського навпроти Кабміну і влаштували мітинг.

Питання щодо повернення банківських кредитів, які люди брали у валюті, обговорювалось у Верховній Раді 5 червня 2014 р. Хіба подібними питаннями повинна займатися Верховна Рада, якій доводиться розплачуватись за бездіяльність Нацбанку?

Моя доповідна записка має назву "При сплаті 20 і більше процентів за кредит виробництво не може розвиватись". Отже, для відкриття дороги для розвитку виробництва плату за кредит треба істотно зменшити. Влада цієї проблеми взагалі не бачить, і вона нею не переймається. Вона живе порадами МВФ та ідеологією шокової терапії і Вашингтонського консенсусу, від яких відмовився увесь світ. Про це зі усією відвертістю говориться в рішеннях "Великої двадцятки" (див. працю найвидатнішого економіста з світовим іменем Джозефа Стігліца "Глобалізація та її тягар"). Ігноруючи потребу істотного пониження процентних ставок за кредит, влада позбавляє українську економіку перспектив розвитку. Замість виконання порад МВФ владі слід використовувати позитивний досвід США, Німеччини, Китаю і особливо поляків, які нам близькі не лише територіально, а й своєю ментальністю.

У країні руйнівна економічна криза. Має місце фінансова скрута. Скарбниця розграбована, а країна розкрадена. Наповнити скарбницю грошми і вирішити інші складні проблеми можна лише одним шляхом – розвитком виробництва.

Вирішальна битва за Україну сьогодні – це створення ефективної, життєздатної економіки, яка дає людині працю і засоби до існування.

Наша ситуація істотно ускладнюється тим, що на кордоні України стоять полки до зубів озброєного окупанта.

Розглядаючи складності економічного відродження України, не можна випускати з поля зору також політичних чинників – звільнення України від 300-річного московського колоніального ярма. Багата ресурсами Україна – дуже ласий шматок для нової московської імперії, який вона не хоче випустити з імперських лабет.

Дуже насторожують старі обличчя в середовищі урядовців. Теперішня влада практично перебуває в руках "Батьківщини", яка вже була при владі, і тому не можна сказати, що вона не причетна до того балагану, який панує в країні (йдеться не лише про кабальні ціни на газ).

Військові видатки стають пріоритетними. Вони поглинатимуть основні фінансові ресурси. Тому державі треба навести серйозний порядок у фінансах, у їх раціональному використанні. Це стосується і тих, які надійдуть від міжнародних фінансових організацій. Їх використання повинно відбуватися згідно зі спеціальними програмами, такими, як їх реалізувала Польща.

Брехливими є поширені твердження, що Польща добила значних успіхів у здійсненні ринкових реформ завдяки застосуванню примітивної шокової терапії. Про це переконливо пише Якуб Логінов з Кракова у статті "Нова PHARE" для модернізації України.

У зв'язку з наданням Україні Америкою і Європою серйозних коштів важливого значення набуває питання про ефективне використання цих ресурсів, у яких формальних рамках слід надати цю допомогу, щоб вона не проїдалася, а стала справжнім стимулом до реформ та модернізації країни.

Тут варто скористатися досвідом Польщі та інших західних сусідів, які 25 років тому були у схожій ситуації. Зразком для нової модернізаційної програми може послужити PHARE, тобто програма допомоги, яку на початку дев'яностих Євроспільнота надала Польщі, Чехословаччині, Угорщині та Балтійським країнам.

Програма PHARE розшифровується як Poland and Hungary: Assistance for – Restructuring their Economies, тобто "Польща Угорщина: підтримка реструктуризації їхніх економік".

Згодом програму розширили й на інші країни Центральної та Східної Європи, зокрема на Чехословаччину, Румунію та країни Балтії.

Уже в 1989 р. створили PHARE та інші програми, націлені на модернізацію інфраструктури, охорону довкілля, енергозбереження і технічну підтримку реформ. Еліта тодішньої Західної Європи (особливо Німеччина) добре розуміла, що успіх трансформації Польщі чи Чехословаччини залежить насамперед від економічних чинників, зокрема від інвестицій.

Для економічного відродження країни важливе значення має відновлення зруйнованої комунізмом інфраструктури. Тому PHARE зосереджувалася на таких “твердих” проектах: за ці гроші будували і модернізували в Польщі транспортну інфраструктуру, каналізацію, водопідготовку, а також реалізували інвестиції, які сприяли енергозбереженню та модернізації промисловості.

Програма почала діяти за декілька років до підписання Польщею та Угорщиною своєї угоди про асоціацію з ЄС. Тобто PHARE була не нагородою за укладання асоціації, а інструментом модернізації країн у безпосередньому суспільстві з ЄС – що насамперед принесло користь самим державам “старого” ЄС.

PHARE була не єдиною грантовою програмою, з якої фінансували модернізацію інфраструктури у Польщі та інших постсоціалістичних країнах. У часи правління Гельмута Коля Польща отримала щедрю допомогу від уряду Німеччини. Німці не тільки інвестували стипендії, конференції, а й будували полякам інфраструктуру. За німецькі гроші створили сучасні пункти пропуску та супровідну інфраструктуру.

Євросоюз з самого початку польської трансформації велику увагу приділяв грантам, спрямованим на охорону довкілля. Не тільки будували каналізацію або заводи по очистці стокових вод, а й фінансували модернізацію, термомодернізацію будинків, заміну труб теплопостачання на більш щільні та модернізацію електростанцій. Нинішній результат Польщі – результат великою мірою вдалої і послідовної системи Європейської підтримки від програми PHARE.

Успішно реалізованими в Польщі були також інші міжнародні програми.

Німецькі інвестиції в польську прикордонну інфраструктуру дозволили поліпшити міжнародні стосунки. Варто проаналізувати можливість повторення цього успіху в Україні, яка щойно проголосила новий курс на Євроінтеграцію. У майбутньому ця програма мала б охопити всю країну. Але в сучасних умовах варто б створити тестовий варіант такої програми для кількох областей Сходу та Півдня, у яких Росія провокує збурення мас.

Не можна забувати про схожі на PHARE програми SHAPARD і ISPA. Їх мета – відновлення села і охорона довкілля. Досвід змарнованої помаранчевої революції повинен нас чомусь навчити, зокрема того, як якомога швидше переходити від загальних ідей до конкретних пропозицій. Україна не може собі більше дозволити витратити час на загальні лозунги про Євроінтеграцію та нескінченні дискусії про те, як її реалізувати на практиці. Польські програми – це готовий механізм, який вже тепер може приносити позитивні результати.

Передбачалось надходження виділених для порятунку економіки України величезних фінансових ресурсів, зокрема від Світового банку 1 млрд. дол., від Європейського Союзу – 2 млрд. дол., від Конгресу США – 1 млрд. дол., від МВФ – близько 20 млрд. дол. Щоб ці ресурси чиновники не розікрали і не розтринькали, скинувши в загальний казан, і не використовували для закриття дірок у бюджеті, їх слід скерувати на конкретні інвестиційні програми, аналогічно тому, як це робила Польща.

Олігархи добровільно награваного майна не віддадуть. Значну частину їх грошей можна вилучити за допомогою прогресивних податків, різного роду поборів і зборів. Знайомлячись з деклараціями про доходи чиновників, яким належать маєтки, палаци, замські ферми, численні квартири, автомобілі, величезні земельні ділянки, інше майно, задумуєшся, за рахунок чого їм вдається оплачувати дороге навчання дітей за кордоном, де вони це все взяли. Давно пора розібратися в цьому делікатному питанні... У першу чергу, ці багатства треба оподатковувати.

Гостра проблема деолігархізації України все частіше порушується громадськістю (Український тиждень, №12, 21-27.03.2014, с.36).

Україна є серед світових лідерів за кількістю доларових мільярдів. Вона посіла 27 місце світового рейтингу доларових мільярдів, представники якого володіють активами не менше 1 млрд. дол..

Прикладом для України є успіхи «азійських тигрів», тобто Південної Кореї, Малайзії, Сингапуру, Тайланду, Індонезії. Особливо великих успіхів добилась Південна Корея, що показала приклад найефективнішої модернізації економіки на державному рівні в ХХ столітті. У ній було засновано декілька десятків великих приватних корпорацій «чеболов», перед кожною з них було поставлене завдання створення нових виробництв і галузей. Держава вимагала від них виконання цих завдань і особисто вимагала цього від їх керівництва, одночасно допомагаючи їм кредитами і купівлею ліцензій і технологій, надавала їм податкові й митні пільги. В основному це були сімейні компанії, які погодились інвестувати у розвиток пріоритетних галузей. Це добре відомі в Україні Samsung, LG, Hundai, Daewoo. Керівники таких концернів повинні були щорічно звітувати перед владою про свою роботу і чітко дотримуватись економічної політики, виробленої державою.

Уряд надавав виробникам максимальну підтримку у вигляді пільгових кредитів, податкових пільг, надання державних контрактів. Банки регулярно понижували ставки по кредитах. Держава, щоб утримати в своїх руках важелі контролю і впливу на приватний сектор, повністю націоналізувала банківську систему. Пізніше банківська система була приватизована. Для пом'якшення фінансової скрути, щоб поповнити державну скарбницю, жителі Південної Кореї віддали в банки золоті обручки, ланцюжки, сережки, статуетки та медалі, завойовані на міжнародних змаганнях. Все це здавалось за ціною лому, щоб допомогти країні здолати глибоку економічну кризу. Біля банків вишикувались черги тих, хто приніс золото. Деякі, поспішаючи на роботу, просто кидали через голови тих, що стояли попереду,

свої прикраси і відходили, не отримавши грошей. Заходи уряду по суворій економії і готовність громадян сильніше затягнути паски дозволили Кореї в кінці 90-х років вийти з тяжкої кризи менше, ніж за два роки.

Про те, що саме гроші громадян відіграють чималу роль у державному будівництві, говорить досвід багатьох країн.

Варто згадати хоча б Ізраїль у роки його становлення. У повоєнний час, коли був голод, коли на землі обітованій каменя на камені не було, євреї несли свої останні гроші, ювелірні прикраси, навіть золоті зуби. Бо хотіли збудувати свою державу, незалежну від чужого капіталу. І їм це вдалося. І ось такий патріотизм не на словах, а на готовності відмовитися від певних благ задля країни, є дуже показовим.

Українці готові затягнути паски, якщо це покращить рівень їхнього життя в майбутньому.

Більшість українців – 52 % – готові жити з економічними труднощами, якщо це сприятиме покращенню їхнього життя в майбутньому. Водночас кількість тих, хто готовий миритися з тимчасовими негараздами, збільшилася на 12%, порівняно з березнем. 42% українців скоріше не готові до таких жертв, 7% – не визначилися. Про це свідчать квітневі результати дослідження соціологічної групи «Рейтинг», повідомляє «УНІАН». Цікаво, що найбільш терплячими до економічних проблем виявилися мешканці заходу – 84%, півночі – 72% і центру – 56%. Не готові до таких випробовувань на Донбасі і півдні країни.

У цьому зв'язку не важко збагнути, що Революція потребує негайних, активних і рішучих дій і революційних, комплексних перетворень, а не прозябання в багні сумнівів і невизначеності. Хто на це не здатний, повинен звільнити дорогу молодим, енергійним, творчим людям.

На порядку денному докорінне реформування банківської системи і пристосування її до потреб державного будівництва, а не збагачення мафіозі і ненаситних олігархів. Не буде ладу в нашому господарстві, якщо не наведемо порядку в організації фінансів.

Треба чітко визначити пріоритети у фінансуванні. Кошти слід скеровувати не на

купівлю автомобілів, а на виробництво імпортнозамінних товарів. У деяких родинах є по два і більше автомобілів. А комунальний транспорт не розвивається.

Проблема парковки в містах – одна з найактуальніших. Автомобілями сьогодні заставлені всі двори і навіть тротуари з газонами. Проїхати не можуть пожежники, швидка допомога. Мама з дитячими колясками не можуть пройти.

У багатьох країнах громадяни купують ліцензії на придбання автомобіля за умови наявності гаража.

Завдання держави проконтролювати, аби гроші використовувались за призначенням в інтересах суспільства, а не ненаситних олігархів.

Пора від заклинань на адресу Януковича переходити до конкретних дій. Для початку треба опрацювати чітку економічну політику і нею керуватись. Слід очистити не лише економічну політику, а мізки чиновників від усякого мотлоху. Слід здійснювати чітке державне управління, скероване на розбудову української держави і не надіятись на стихійну ринкову саморегуляцію.

На чільне місце висувається питання боротьби з корупцією, яка роз'їдає наше суспільство. Дійшло до того, що навіть у воїнів крадуть амуніцію і харчі, зокрема американські сухі пайки. У багатьох країнах корупцію вважають державною зрадою. Треба виправити спотворену більшовицькою системою душу Українця. Коли мати несла з колгоспного поля колоски для голодних дітей, вона не крадала... Пора навести в країні лад, щоб люди думали, як чесно трудитись, а не як вкрати чи отримати хабара.

За даними дослідження Індексу сприйняття корупції за 2013 рік міжнародної організації Transparency International, Україна під правлінням Януковича посіла ганебне 144 місце серед 177 держав. Таким чином, ми опинились у групі «підвищеного ризику» в компанії з Камеруном, Іраном, Нігерією, Центральною Африканською Республікою та Папуа Новою Гвінеєю. При цьому фахівці Transparency International передбачили, що Україна наступного, 2014 року, скотиться в рейтингу ще нижче через тотальну корумпованість державного апарату, окупацію

бізнесу державними корупціонерами, процвітання хабарництва при взаємодії з державними органами тощо.

Цим сумним прогнозом не дало справдитись українське громадянське суспільство, яке на Майдані відстояло своє право на гідне життя в демократичній європейській країні. Після поразки режиму Януковича Україна отримала шанс вийти з сірої зони найбільш корумпованих держав світу. Це шанс, який просто не можемо втратити. Боротьба з корупцією – непростий процес, він потребує чимало зусиль всього суспільства і передусім готовності до радикальних змін політичних лідерів. За взірць можемо взяти досвід інших країн, які успішно подолали гідру корупції та завдяки цьому вийшли на якісно новий рівень життя. Дуже показовим є шлях двох країн з числа так званих «Азійських тигрів» – Гонконгу та Сінгапуру.

На сьогодні це економічно розвинені потужні держави, які, втім, ще 40-50 років тому вважались відсталими й одними із найбільш корумпованих у світі.

Так, у Гонконгу до жорстких реформ корупцією було уражено 94% державних органів влади. У 1974 році губернатор цієї на той час британської колонії Мюррей Маклехоуз заснував Незалежну комісію з боротьби з корупцією, на яку не могли вплинути ні МВС, ні спецслужби. Губернатор взяв особисту відповідальність за діяльність Комісії, він сам призначав кожного її члена, надаючи перевагу молодим спеціалістам, які ще не встигли обрости «корисними» зв'язками. Комісія розпочала роботу за трьома напрямками: виявлення хабарників, профілактика та аналіз нових схем корупції, пропаганда. Права співробітникам Комісії надали широкі: вони могли провести перевірку в будь-якому відомстві і міністерстві за найменшої підозри в корупції.

Важливим кроком було скасування презумпції невинності чиновника: якщо той не міг довести законність придбання своєї нерухомості, наповнення банківських рахунків тощо, то одразу потрапляв за ґрати, майно і рахунки при цьому арештовували. По суті, Комісія працювала як військовий трибунал. За перший рік її роботи було засуджено 220 чиновників-хабарників.

Зарплати членам Комісії зробили вищі за зарплати в інших державних органах, таким чином, вдавалось утримати її працівників від спокуси заробити на хабарях. Велику роль відігравали і ЗМІ, яким була надана можливість проводити власні незалежні розслідування корупційної діяльності чиновників та оприлюднювати їх. За порядністю членів Комісії слідкували громадські організації з представників інтелігенції та бізнесу. Також було відкрито «гарячі лінії», на які могли телефонувати громадяни й повідомляти про факти вимагань хабарів, при цьому жертви таких вимагань вважались невинними.

Завдяки такій антикорупційній політиці зараз Гонконг посідає 14 сходинку в рейтингу Transparency International, він набирає 77 балів зі 100 можливих, більше, до прикладу, ніж Японія і США. І якщо в 1974 році чисельність корумпованих чиновників у цій країні оцінювали в 94 %, то зараз всього лише 2-3%.

Подібний шлях пройшов і Сінгапур. Безпечальні заходи з подолання корупції, започатковані прем'єр-міністром Сінгапуру Лі Куан Ю в 1960-их роках, допомогли цій країні стати однією із найбільш економічно розвинених країн світу.

Як і в Гонконгу, тут була створена спеціальна структура, що нещадно боролася з корупційними проявами – Бюро по боротьбі з корупцією. Всі держслужбовці, включно із найвищими, були позбавлені імунітету. Всесвітньо відомим став рецепт Лі Куан Ю, як перемогти тотальну корупцію в державі: «Почніть з того, що посадить трьох своїх друзів. Ви точно знаєте за що, і вони знають за що». Ці слова виявились не пустопорожніми балачками: кілька міністрів Сінгапуру отримали тюремні терміни, деякі покінчили життя самогубством, а хтось встиг втекти з країни.

Бюро по боротьбі з корупцією також має широкі повноваження, якщо є обґрунтована підозра в корупції, людину арештовують без санкції суду.

Кожні півроку сінгапурські міністри подають прем'єру декларації про свої доходи та доходи членів сімей. Якщо накопичені кошти виявляються підозрілими і надмірними,

починається антикорупційне розслідування. У кримінальному кодексі Сінгапуру є таке поняття, як «покарання за накопичення багатства, яке не відповідає займаному службовому становищу». При цьому суд має право конфіскувати у корупціонера всі кошти, законне походження яких він не може довести.

Треба зазначити, що судова гілка влади є дуже сильною і незалежною в цій країні. Непідкупність суддів забезпечують високі зарплати, які досягають \$ 0,8 млн. на рік.

Звісно, посади державних службовців також є престижними і добре оплачуваними. Так, у середньому, це \$ 20 тис. на місяць при середній зарплаті в країні \$ 3,5 тис. Відбір на роботу здійснює те ж Бюро по боротьбі з корупцією.

У Сінгапурі існують штрафи за дачу хабаря або відмову від участі в антикорупційних розслідуваннях. Проте і за помилкове звинувачення в корупції передбачений тюремний термін.

У результаті такої антикорупційної політики, яку уряд послідовно впроваджує від 1960-их років, Сінгапур входить до п'ятірки найменш корумпованих держав світу.

Без сумніву, Україна не може сліпо переймати схеми Гонконгу і Сінгапуру в боротьбі з корупцією, якими б ефективними вони не були. Ми маємо інший менталітет, культуру, традиції. Але основне, на що ми впевнено можемо орієнтуватись у досвіді «Азійських тигрів», – рішучість суспільства і тверда воля політичної еліти приборкати корупцію задля майбутнього держави, добробуту кожного її громадянина.

Для нас цінним також є досвід Грузії по боротьбі з корупцією. Цей досвід всебічно висвітлюється в книжці Ларіси Буракової «Чому Грузії вдалося» (К.: Дух і Літера, 2012).

По тому, як 2003-го Михайл Саакашвілі прийшов до влади, реформи почали не з хаотичного «покращення», а зі спільного розуміння його команди: «Якщо здорова систему об'єднати із хворою, то здорова не виживе».

Усе здійснене в Грузії не є «реформами президента» — він був лише головним чинником, утіленою політичною волею.

Головним реформатором Грузії вважають Каху Бендукідзе: російського олігарха

часів Ельцина (одного ряду з Ходорковським, Гусинським, Дерипаскою, Потаниним, Фрідманом, Чубайсом), котрий відгукнувся лишити свій бізнес задля реалізації економічних реформ у Грузії, які в Росії тоді вже стали очевидно нездійсненними. Його кредо було: «Створити таку систему, де люди міркують, інакше руйнують стереотипи й постійно ставлять питання: «Чому не можна?»».

Перша і найгучніша реформа нинішньої Грузії — тотальне винищення хабарництва в ДАІ. Воно і зрозуміло, що почали з цього: для грузина авто — як кінь для джигіта; від цього потерпало усе чоловіче населення країни. Саакашвілі водночас звільнив 40 тисяч даїшників і запропонував новій патрульній службі адекватну зарплатню. Соціологічні опитування фіксують зміни: довіра до МВС 2003-го становила 5%, 2010 — 84%.

Реформа ДАІ мало б що дала, якби лише осторонь проблему злочинності.

Ефектна реформа МВС сталася на західні гранти. Але навряд би це спрацювало, якби не чіпали решту держапарату, 80% якого звільнили за один рік. А з 2004-го по 2005-й зарплатня держслужбовців зросла у п'ятнадцятеро. І це було б пустою тратою коштів, якби не зміна усієї законодавчої бази. Наприклад, «у новій системі держзакупівель є гасло: «Усі бачать все» (те саме гасло діє і у практиці приватизації): — в інтернет-доступі усі документи тих, хто бажає одержати бюджетні кошти; он-лайн трансляція перебігу підготовчої та церемонійної частин тендерів. Це — перекриття основного корупційного каналу. Загвинтили і краники міжбюджетного корупційного перерозподілу: тут немає Пенсійного фонду, немає фонду соціального страхування, а є універсальний державний бюджет, з якого автоматично виділяються кошти.

Заблоковано й менші корупційні потоки. Приміром, у дозвільній системі, окрім єдиної ставки реєстрації приватної власності у 28 доларів, законодавчо закріплені додаткові тарифи за прискорене обслуговування: 17 доларів за негайну реєстрацію, 8,5 до-

лара — і документ буде готовий наступного дня. За швидкістю і простотою оформлення власності Грузія тепер посідає друге місце у світі, а також четверте місце серед країн з найлегшим податковим тягарем,

Не лише грузинський, а й увесь східно-європейський досвід свідчить: «медовий місяць» для реформаторів — максимум до року (драма Помаранчевої революції саме у недотриманні новими володарями цієї «аксіоми»). Як також — у нерозумінні, що «чим, швидше відбувається трансформація, тим більше можна встигнути». Але у цій безумовній швидкості — і небезпека: «Реформи, зазвичай, хворобливі, оскільки змушують відмовлятися від звичок. Причому хворобливість їх відчувається відразу ж, а от повноцінні результати відчуті можна лише через певний час».

Україна опинилась нині перед такими головними завданнями: це питання економічних реформ, боротьба з корупцією та національної безпеки. І їх з гордістю треба виконати.

Найскладнішим завданням є розв'язання питання як зрушити економіку з місця, як дати людям роботу, щоб не тікали з України, могли заробити кошти, достатні для нормального життя, як налагодити виробництво товарів і покінчити з імпортною навалюю...

Вирішення цього не простого питання залежить від багатьох чинників, але головним є недоступність і дорожнеча кредитів, без яких виробництво не може розвиватись. Сплата 20 і більше відсотків за користування кредитом ніяким виробництвам не посила.

Без кредитів під 1-5% ніяких зрушень у розвитку виробництва не відбудеться. Гроші із засобу пограбування народу треба перетворити у знаряддя активного державного будівництва.

Кредитування має ту перевагу над фінансуванням, що грошові ресурси не передаються безплатно, а позичаються і з часом повертаються більшою сумою.